

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XV RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

AVGUST, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 15-son (13-avgust, 2026-yil).– 103 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 10-avgust

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

BIOLOGIYA FANLARI

VINCA ERECTA REGEL TURINING USTIDA OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR TAHLILI

Djurayeva Mahbubaxon Doniyorjon qizi

Namangan davlat universiteti, biologiya yo'nalishi tayanch doktoranti

Email: mahbubaxondjurayeva@gmail.com

ORCID: 0009-0007-1899-6167

Andijon, O'zbekiston.

Annotatsiya. Ushbu maqolada Vinca erecta Regel turining sistematik o'rni, geografik tarqalishi, bioekologik xususiyatlari, kimyoviy tarkibi hamda farmakologik ahamiyati bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlil qilindi. Markaziy Osiyo florasining muhim dorivor vakillaridan biri hisoblangan ushbu tur alkaloidlarga boyligi bilan ajralib turadi. Tadqiqotlar natijasida o'simlik tarkibida biologik faol indol alkaloidlar mavjudligi, xalq tabobati va farmatsevtikada keng qo'llanilishi aniqlangan. Shuningdek, turning tabiiy areali, ekologik moslanishlari va resurslarini muhofaza qilish masalalari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: Vinca erecta, alkaloidlar, bioekologiya, dorivor o'simliklar, Markaziy Osiyo, flora.

ANALYSIS OF STUDIES CONDUCTED ON THE VINCA ERECTA REGEL TYPE

Djurayeva Mahbubaxon Doniyorjon qizi

Doctoral student Namangan State University,

department of Biology,

Andijan, Uzbekistan

Annotation. This article analyzes scientific research conducted on the systematic position, geographical distribution, bioecological features, chemical composition, and pharmacological significance of the Vinca erecta Regel species. Considered one of the important medicinal representatives of Central Asian flora, this species is distinguished by its richness in alkaloids. Research has established that the plant contains biologically active indole alkaloids and is widely used in folk medicine and pharmaceuticals. Issues regarding the protection of the species' natural range, ecological adaptations, and resources are also highlighted.

Keywords: Vinca erecta, alkaloids, bioecology, medicinal plants, Central Asia, flora.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i15/n02>

Kirish. Bugungi kunda manzarali hamda dorivor o'simliklarni ilmiy asosda o'rganish, ularning biologik faol moddalarini aniqlash hamda tibbiyot va farmatsevtikada qo'llash dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu turdagi o'simliklarni saqlash va oqilona foydalanish zamonaviy botanikaning asoslaridan biridir. Vinca erecta Regel turi O'rta Osiyo florasining xushmanzara hamda dorivor ahamiyatga ega vakillaridan biri bo'lib, uning biologik, ekologik, floristik va fitokimyoviy xususiyatlari bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Tadqiqotlarning asosiy yo'nalishlari turning tarqalish areali, morfologik va bioekologik xususiyatlari, ontogenezi, fenologiyasi hamda tarkibidagi biologik faol moddalarning o'rganilishiga qaratilgan. O'zbekistonda ushbu tur bo'yicha dastlabki ma'lumotlar Botanika instituti olimlari tomonidan flora va geobotanik tadqiqotlar jarayonida to'plangan. Hozirgi globallashuv sharoitida atrof-muhit ekologik holatini biologik yo'l bilan yaxshilashga Respublikamizda katta e'tibor berilmoqda. O'zbekistonda o'suvchi yovvoyi o'simliklar tarkibida

Vinca turkumiga mansub o'simliklar tabiiy florani boyitishda muhim o'rin egallaydi. Ayniqsa, Vinca erecta Regel turi ekologik barqarorligi, dorivorlik xususiyatlari va moslashuvchanligi bilan ajralib turadi.

A.A. Adilov, P.X. Xolmatov va boshqa olimlarning dorivor o'simliklar bo'yicha olib borgan tadqiqotlarida Vinca erectaning dorivor xususiyatlari, tarkibidagi indol alkaloidlari hamda xalq tabobatidagi qo'llanilishi yoritilgan. Aniqlanishicha, ushbu tur tarkibida farmakologik jihatdan qimmatli biologik faol birikmalar mavjud bo'lib, ular tibbiyot va farmatsevtika sanoatida istiqbolli xomashyo hisoblanadi [1; B.85.]. An'anaviy tibbiyotda qo'llanilishining boy xilma-xilligi bilan mashhur bo'lgan Vinca erecta Regel, u yetishtirilayotgan turli xil uy bog' tizimlarining ajralmas qismiga aylangan. Bu bog'lar genetik resurslar ombori vazifasini o'tab, o'simlikning ham mahalliy, ham keng miqyosdagi agrobiologik xilma-xillikdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Tadqiqotchilar bunday tizimlardagi o'simliklarning aksariyati, jumladan, Vinca erecta kabi dorivor turlar ko'p maqsadlarda foydalanilishini qayd etganlar, bu esa biologik xilma-xillik va madaniy amaliyotlar o'rtasidagi kuchli aloqani ko'rsatadi [Heindorf va boshqalar]. Bugungi kunda dunyo bo'yicha bunday o'simliklarga bo'lgan talabning ortib borishi ularning biologiyasi, ekologiyasi va tabiiy zaxiralarini chuqur o'rganishni dolzarb ilmiy masalaga aylantirmoqda. Shu sababli dorivor o'simliklarning o'sishi va rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash, tabiiy populyatsiyalarining holatini baholash hamda ulardan oqilona foydalanish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar keng ko'lamda olib borilmoqda.

Material va uslublar. Botanik tadqiqotlarda Vinca erectaning sistematik o'rni, geografik tarqalishi, ekologiyasi va morfologik belgilari o'rganilgan. Ayniqsa, O'zbekiston florasiga bag'ishlangan zamonaviy nashrlarda turning Farg'ona vodiysi, Toshkent, Jizzax, Samarqand va Surxondaryo hududlarida uchrashi, asosan tog'oldi va past tog' mintaqalarining toshloq yonbag'irlarida o'sishi qayd etilgan. Vinca erecta Regel turlarining bog'dorchilikdagi ahamiyati ularning manzaraliligi bilan ajralib turadi, bu esa estetik jozibadorlik va ekologik moslashuvchanlikning uyg'unligini aks ettiradi. Ushbu tur turli xil muhitlarda chidamlilikni namoyon etadi, bu esa uni ham uy bog'lari, ham jamoat joylari uchun ajoyib tanlovga aylantiradi. Vinca erectada kuzatiladigan xilma-xil fenotipik xususiyatlar uning keng qamrovli jozibadorligini ta'minlaydi, chunki bu o'simliklar turli sharoitlarda yaxshi rivojlanib, butun o'suv davri mobaynida uzluksiz gullashni ta'minlaydi.

Natijalar va tahlil. So'nggi yillarda bioekologik tadqiqotlarda turning tabiiy populyatsiyalarining holati, fenologik rivojlanishi, iqlim omillariga moslashuvi hamda antropogen omillar ta'siri o'rganilmoqda. Ayniqsa, iqlim o'zgarishi va tabiiy yashash muhitining qisqarishi turning ayrim populyatsiyalariga salbiy ta'sir ko'rsatayotgani qayd etilgan. Akademik K.SH. Tojibayev va hamkorlari tomonidan nashr etilgan "O'zbekiston florasini" asarida turning sistematik o'rni, geografik tarqalishi, ekologik xususiyatlari hamda uchraydigan hududlari haqida batafsil ma'lumotlar berilgan [4; B.156.]. 1965- yilda X. Ubayev tomonidan Vinca erecta ildizlaridan ajratilgan vinkanidin alkaloidi o'rganilib, ushbu yo'nalishdagi dastlabki fundamental ishlardan biri amalga oshirilgan [3; B.36.]. Keyingi yillarda O'zbekiston Fanlar akademiyasining O'simlik moddalari kimyosi instituti olimlari tomonidan tur tarkibidagi alkaloidlar muntazam ravishda tadqiq etildi. So'nggi yillarda olib borilgan fitokimyoviy tadqiqotlarda Vinca erecta yer ustki qismi va ildizlaridan 40 dan ortiq alkaloid ajratilgani, ularning 20 dan ortig'i yangi tabiiy birikmalar ekanligi ko'rsatildi. Shuningdek,

alkoloidlar miqdori vegetatsiya davri, o'simlik organi va ekologik sharoitga qarab sezilarli darajada o'zgarishi aniqlangan.

Xulosa qilib aytganda, tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu o'simlik ustida olib borilgan tadqiqotlar asosan uning fitokimyoviy tarkibi, indol alkaloidlari, farmakologik xususiyatlari, morfologiyasi va geografik tarqalishini o'rganishga qaratilgan. O'zbekiston va xorijiy olimlar tomonidan ushbu turning biologik faol birikmalari aniqlanib, ularning tibbiyot va farmatsevtika sohalaridagi istiqbollari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, turning sistematik o'rni, tabiiy tarqalish areali va ayrim ekologik xususiyatlari bo'yicha muhim ilmiy ma'lumotlar to'plangan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Adizov Sh. Va boshqalar. Studies on indole alkaloids of *Vinca erecta* Regel.- Ilmiy maqolalar to'plami, 2017-2024.
2. Mabberley D.J. Mabberley's Plant-book 4th ed.- Cambridge University Press, 2017.
3. Ubayev H. Alkoloidy *Vinca erecta* Regel I ikh khimicheskaya kharakteristika- Toshkent, 1965.
4. Tojibaev, K.Sh., Beshko, N.Yu., Karimov, F.I. va boshqalar. O'zbekiston florasining zamonaviy holati va biologik xilma-xilligi masalalari. Toshkent,2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Botanika instituti. O'zbekiston florasini va o'simlik resurslari bo'yicha ilmiy to'plamlar. Toshkent, 2018-2024.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XV RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, avgust

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIV Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 15-son (13-avgust, 2026-yil). – 103 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 10-avgust.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.